

Paweł Ruskowski

Collegium Civitas

UTRACONA NADZIEJA SPRAWCZOŚCI

Ukraina jest teraz najważniejsza. Jednak powoli sprawy krajowe wracają do dyskursu publicznego. Zwracają uwagę wyniki przeprowadzonego na początku lutego sondażu CBOS¹, które wskazują na znaczący spadek podmiotowości społeczeństwa polskiego.

Poczucie podmiotowości nie jest naszą mocną stroną. W roku 2010 na brak wpływu na sprawy kraju wskazywało 60% badanych, w 2014 r. już 65%. Sytuacja zmieniła się wraz z nadejściem „dobrej zmiany”. W styczniu 2016 r., czyli tuż po zwycięstwie wyborczym PiS, brak wpływu na sprawy kraju sygnalizowało znacznie mniej, bo 41% Polaków.

Ten optymistyczny trend nie trwał jednak długo. Na początku drugiej kadencji PiS (luty 2020) brak poczucia podmiotowości deklarowało 58% badanych, zaś w kwietniu 2021 wskaźnik ten wzrósł do 61%. Na początku lutego 2022 aż 71% Polaków stwierdziło, że nie mają wpływu na sprawy swego kraju. Jest to wzrost o 10 pkt. proc. Oczekiwania, które pojawiły się w roku 2016 nie zostały zaspokojone. Można więc mówić o utraconej nadziei sprawczości.

Nie dysponuję pogłębioną analizą statystyczną większego zbioru zmiennych, która pozwoliłaby odpowiedzieć na pytanie, jakie zjawiska czy procesy zachodzące w społeczeństwie wywołały tego typu negatywną reakcję. Możemy jednak bardziej szczegółowo spojrzeć na zróżnicowanie opinii w tej kwestii.

¹ Komunikat CBOS Nr 39/2022, Spadek poczucia podmiotowości obywatelskiej.

Tabela Nr 1

Odpowiedzi negatywne na pytanie: „Czy Pan(i) zdaniem ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na sprawy kraju?” (%)

Kategoria społeczna	IV 2021	II 2022
Kadra kierownicza	46	68
Specjaliści z wyższym wykształceniem	46	68
Właściciele małych firm	70	74
Pracownicy usług	65	77
Robotnicy wykwalifikowani	61	74
Emeryci	65	76
Osoby o poglądach lewicowych	63	78
Osoby o poglądach centrowych	60	73
Osoby o poglądach prawicowych	59	61
Osoby o poglądach neutralnych	63	76

W roku 2021 najniższy poziom podmiotowości deklarowali właściciele małych firm, a najwyższy kadra kierownicza i specjaliści. Poglądy pozostałych kategorii badanych były bliskie średniej dla całej zbiorowości (61%). Według pomiaru z roku 2022 poczucie podmiotowości kadry kierowniczej pogorszyło się o 22 pkt. proc. W przypadku pozostałych kategorii struktury społecznej – właścicieli małych firm, robotników, pracowników usług i emerytów poczucie braku podmiotowości jest wyższe od średniej w próbie (71%).

Ciekawe jest porównanie opinii osób o różnych poglądach politycznych. W przypadku osób o poglądach prawicowych zmiana jest minimalna. W pozostałych kategoriach zmiana jest wyraźna: poczucie braku podmiotowości wzrosło wśród osób o poglądach lewicowych o 15 pkt. proc., wśród osób o poglądach centrowych i neutralnych - o 13 pkt. proc.

W moim rozumieniu – a mogę jedynie formułować hipotezy – działają tu różne czynniki. W przypadku właścicieli małych firm oraz wyróżnionych klas pracowników najemnych, spadek poczucia podmiotowości jest reakcją na mało skuteczne tarcze antykryzysowe oraz na wdrożenie wadliwego systemu

podatkowego określanego jako „Polski Ład”. W przypadku emerytów jest to reakcja na rosnącą inflację.

Natomiast fakt, że u osób o poglądach prawicowych poczucie podmiotowości nie osłabło, wiąże się z wysokim poparciem tej kategorii dla PiS (ok. 60%). Aktualnie poglądy prawicowe deklaruje 34% Polaków. Wiele działań propagandowych PiS jest zorientowanych na przejęcie całego elektoratu prawicowego. Cytowane wyniki badań wskazują, że ta koncepcja Jarosława Kaczyńskiego może liczyć na życzliwy odzew.